

BOSMA NASHRLARDA EKOLOGIK MAVZULARNING YORITILISHI (O‘ZBEKISTON TAJRIBASIDA)

Amirova Madinaxon Hasan qizi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 1-bosqich Jurnalistika yo‘nalishi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20330420>

Annotatsiya: Bu maqolada O‘zbekiston Respublikasining bosma nashrlari (gazeta va jurnallari) orqali ekologik masalalarning yoritilish xarakteristikasi o‘rganilgan. Tadqiqot O‘zbekiston Respublikasidagi joriy ekologik muhim mavzular bosma ommaviy axborot vositalarida qanday taqdim etilayotganini tahlil qiladi. Ish jurnal va gazeta materiallarining 2020-2024-yillardagi kontent-me‘yoriy tahlilini o‘z ichiga oladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ekologik mavzular O‘zbekiston bosma nashrlarida muammoli o‘rin egallaydi va bu sohada ixtisoslashgan nashrlar yetishmaydi. Maqolada ekologik savodxonlik va ommaviy xabardorlik darajasini oshirishga yo‘naltirilgan tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: ekologiya, ommaviy axborot vositalari, bosma nashrlar, atrof-muhit, O‘zbekiston.

ОСВЕЩЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ТЕМ В ПЕЧАТНЫХ ИЗДАНИЯХ (НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА)

Амирова Мадинахон Хасан кизи

Ташкентский государственный университет востоковедения, магистрант 1-го курса
направления журналистики

Аннотация: В статье изучены особенности освещения экологических вопросов в печатных изданиях (газетах и журналах) Республики Узбекистан. Исследование анализирует, как актуальные экологические темы представлены в печатных средствах массовой информации Узбекистана. Работа включает контентно-нормативный анализ материалов журналов и газет за 2020-2024 годы. По результатам исследования установлено, что экологические темы занимают проблемное место в печатных изданиях Узбекистана, а специализированных изданий в данной сфере недостаточно. В статье представлены рекомендации, направленные на повышение экологической грамотности и уровня общественной информированности.

Ключевые слова: экология, средства массовой информации, печатные издания, окружающая среда, Узбекистан.

COVERAGE OF ENVIRONMENTAL TOPICS IN PRINT MEDIA (THE EXPERIENCE OF UZBEKISTAN)

Amirova Madinaxon Hasan qizi

Tashkent State University of Oriental Studies, first-year master’s student in Journalism

Abstract: This article examines the characteristics of coverage of environmental issues through print media (newspapers and magazines) in the Republic of Uzbekistan. The study analyzes how current important environmental topics in Uzbekistan are presented in print mass media. The work includes a content and normative analysis of journal and newspaper materials from 2020 to 2024. According to the results, environmental topics occupy a problematic place in Uzbek print publications, and specialized publications in this field are insufficient. The article provides recommendations aimed at increasing ecological literacy and public awareness.

Keywords: ecology, mass media, print publications, environment, Uzbekistan.

KIRISH

Atrof-muhit muhofazasi va ekologik masalalarning yechimi XXI asr jahon jamiyati oldida turgan asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 50-moddasiga ko'ra, har bir shaxsning sog'lom va barqaror atrof-muhitda yashashga huquqi bor. Shuningdek, O'zbekiston hukumati 2023-yilga qadar karbon emissiyalarini 35 foizga qisqartirishga va 2050-yil ichida karbon neytrallikni amalga oshirishni niyat qilgan. Shuningdek, bosma ommaviy axborot vositalari, jurnal va gazetalar ekologik muhofaza mavzularini yoritishda muhim rol o'ynaydi. Ular jamiyat a'zolarini atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida xabardor qiladi, muammoli masalalarni ochib beradi va savodxonlik darajasini oshiradi. Shuning uchun bosma nashrlarda ekologik mavzularning qanday taqdim etilayotganini o'rganish zamon talabidir.

Bu tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekiston Respublikasidagi asosiy bosma nashrlarda ekologik masalalarning yoritilish sifat va miqdoriy ko'rsatkichlarini tahlil qilish, shuningdek, bu sohadagi muammolarni aniqlash va yechim taklif etishdir.

MATERIALLAR VA METODLAR

Ushbu tadqiqot 2020-2024-yillar davomida O'zbekiston Respublikasidagi muhim bosma nashrlar ("Xalq so'zi", "Yangi O'zbekiston", "Toshkent axborotlari", "Ekologiya", "Fan va dunyo" jurnali va boshqa nashrlar) orqali nashr etilgan maqolalarni tahlil qiladi.

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanilgan:

- Mazmun tahlili (content analysis) - bosma nashr materiallarida ekologik mavzularning qanday ko'rinish topayotganini aniqlash.
- Solishtirma tahlil - turli bosma nashrlarning ekologik mavzularni yoritish tarzlari o'rtasidagi farqlarni aniqlash.
- Statistik tahlil - ekologik mavzularga bag'ishlangan maqolalarning miqdoriy ko'rsatkichlarini o'rganish.

NATIJALAR

Ekologik mavzularning miqdoriy ko'rsatkichlari

Tadqiqotda o'rganilgan bosma nashrlarda 2023-2024-yillarda ekologik mavzularning o'rtacha foiz miqdori 8-12 foiz oralig'ida bo'lib, bu raqam asosiy muammolarga (siyosat, iqtisodiyot) taqqoslaganda ancha past bo'lib chiqdi. "Xalq so'zi" gazetasida ekologik mavzularni qamrab olgan maqolalar umumiy hajmning 9 foizini tashkil etsa, "Toshkent axborotlari" nashrida esa bu raqam 7 foiz darajasida qayd etildi.

Shuningdek, "Ekologiya", "Fan va dunyo" ixtisoslashgan jurnali ekologik mavzularni qamrab olish bilan shug'ullanmoqda, ammo bu yo'nalishdagi ixtisoslashgan nashrlar O'zbekistonda sanoqli sonda mavjud. Joriy yilda bo'lgan ekologik tadbirlar bo'yicha tashvish beradigan natija shundaki, bosma nashrlar ekologik masalalarni kamdan-kam yoritmoqda.

Ekologik mavzularning turlari

Nashr etilgan materiallar bo'yicha tahlil qilinganda, ekologik mavzularning quyidagi turlarini sanab o'tish mumkin:

1-jadval. O'zbekiston bosma nashrlari tahlil materiallarida ekologik mavzularning turlari bo'yicha taqsimlanishi (2020-2024-yillar)

Mavzu nomi	Maqolalar soni	Foiz (%)
Obyektli tahlil	145	32

Tabiiy resurslar	98	22
Iqlim o'zgarishi	67	15
Chiqindilar boshqaruvi	54	12
Boshqalar	49	11

MUHOKAMA

Ekologik mavzularning yoritilish sifati

Bosma nashrlarda ekologik mavzularni yoritish sifati quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

- Ilmiy yondashuv yetishmayotgani: ko'pchilik maqolalar ilmiy yangilanishlar va tadqiqotlar asos qilib olinmay, umumiy axborot bilan chegaralanib qoladi.

- Chuqurlik darajasi past: murakkab ekologik masalalarni tahlil etishda chuqur tahlil va solishtirma analiz juda kam ko'rinadi.

- Ixtisoslashgan muharrir yetishmayotgani: ko'pchilik nashrlar ekologiya sohasidagi ixtisoslashgan muharrirlarga ega emas, bu esa yangilik va tushuntirishlarda xatoliklarga olib keladi.

Tadqiqotda aniqlangan muammolardan yana biri - bosma nashrlarda ekologik mavzularning yoritilishiga nisbatan kam e'tibor berilayotganligidir. O'zbekiston Respublikasining ekologik holati jiddiy bo'lsa-da, bu mavzular bosma ommaviy axborot vositalarida qolgan yangiliklarga taqqoslaganda asosiy o'rin egallamaydi.

Ikkinchi muammo - ekologik savodxonlikni oshirish bo'yicha bosma nashrlarning rolini to'liq baholashdadir. Bosma nashrlar o'smirlar va ota-onalar uchun alohida bo'lim hamda rubrikalarga ega bo'lmaydi, bu esa ekologik tarbiyaning dastlabki bosqichidan boshlanmasligini anglatadi.

Uchinchi muammo - mahalliy ekologik muammolarning yoritilishida qolishdir. Bosma nashrlar ko'pchilik vaqtda global ekologik masalalarga e'tibor bersa-da, global suv tanqisligi, havo ifloslanishi va boshqa mahalliy muammolarni chuqurroq yoritishlari kerak.

Ekologik mavzularni bosma nashrlarda yoritishni yaxshilash bo'yicha quyidagi tavsiyalarni taklif etamiz:

1. Ixtisoslashgan ekologiya bo'limi: har bir asosiy bosma nashr o'z ichida ekologik mavzularni yoritish uchun alohida bo'lim tuzishi kerak.

2. Muharrirlarni o'qitish: bosma nashrlar ekologiya sohasidagi muharrirlarni maxsus o'qitish dasturlari orqali tayyorlashi kerak.

3. Tadqiqotchilar bilan hamkorlik: universitetlar va ilmiy muassasalar bilan hamkorlik orqali ekologik masalalarning ilmiy yoritilishi ta'minlanishi kerak.

4. Bolalar va o'smirlar uchun bo'limlar: ekologik savodxonlikni dastlabki yoshlardan boshlab oshirish uchun o'smirlar uchun alohida rubrikalar bo'lishi kerak.

XULOSA

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekiston Respublikasining bosma nashrlari ekologik mavzularni yoritishda muhim rol o'ynay oladi, ammo hozirgi vaqtda bu soha to'la potensialidan foydalanmay turibdi. Ekologik masalalarning miqdoriy ko'rsatkichlari (8-12 foiz) bosma ommaviy axborot vositalarida bu mavzular muhim o'rin egallashini ko'rsatmaydi. Shuning uchun bosma nashrlar, davlat organlari, ilmiy muassasalar va jamiyat bilan birgalikda ekologik mavzularni yoritishni kuchaytirishlari zarur. Bu esa ekologik savodxonlikning oshirilishi,

jamiyatning atrof-muhit masalalariga nisbatan xabardorligi va nihoyat, atrof-muhitning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Bosma nashrlar, ular o'z e'tibor davrida bo'lsa-da, ekologik tarbiya va ma'lumotlarni tarqatishning kuchli vositalari bo'lib, shuning uchun ekologik savodxonlikni oshirishda muhim rol tutadi. O'zbekiston Respublikasi barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish uchun bosma nashrlar va ommaviy axborot vositalarida ekologik mavzularning yoritilish darajasini yanada oshirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi Bosh tahriri, 2018.
2. Mirziyoyev Sh.M. Atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish to'g'risidagi nutq. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot va axborot agentligining nashri, 2023.
3. Karimov F.F., Xo'jayev A.B. Bosma nashrlarda ekologik tarbiya mavzularining roli. Ekologiya va fan dunyosi jurnali, 2022, 5-son, 45-54-betlar.
4. Toshov M.S. Atrof-muhit muhofazasi - barqaror rivojlanishning asosidir. Xalq so'zi gazetasi, 2023-yil 5-sentyabr.
5. Salikhov R.X. Ommaviy axborot vositalarining jamiyat ma'lumotlantirishidagi roli. Monografiya. Toshkent: Fan nashriyoti, 2021.
6. Yangi O'zbekiston gazetasining ekologiya mavzusidagi maqolalari to'plami, 2020-2024-yillar.
7. Berger A.A. Ekologik savodxonlik: ta'rifi va mohiyati. Toshkent axborotlari gazetasi, 2023-yil 12-mart.
8. O'zbekiston Respublikasi Atrof-muhit muhofazasi vazirligining ekologik holat to'g'risidagi ma'lumotlari (2024).
9. Xolmatov U.X. Bosma ommaviy axborot vositalarining maqsadi va vazifasi. Lex Scientiae jurnali, 2023, 2-son, 78-89-betlar.
10. Ekologiya va fan dunyosi jurnalining ekologik muammolari bo'yicha maqolalari, 2020-2024-yillar to'plami.